

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2015. Bu gayri resmi çeviri, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır.

© Republic of Turkey, 2015. Unofficial translation made by the Human Rights Department of the Ministry of Justice Directorate General for International Law and Foreign Relations This translation does not bind the Court.

© République de Turquie, 2015. Cette traduction non officielle a été faite par la Direction des Droits de l'Homme de l'Unité des Relations extérieures et juridiques du Ministère de la Justice. Elle ne lie pas la Cour.

Tematik Bilgi Notu – Müebbet hapis cezası

Ekim 2015

İşbu Tematik Bilgi Notu, Mahkeme açısından bağlayıcı değildir ve tüm ayrıntıları içermemektedir.

Müebbet hapis cezası

Ayrıca bakınız, "[Suçluların iadesi ve müebbet hapis cezası](#)" hakkındaki tematik bilgi notu.

[Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin, işkenceyi, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele veya cezayı yasaklayan¹] 3. maddesi, müebbet hapis cezası bağlamında cezanın azaltılabilirliğinin gerekli olduğu şekilde yorumlanmalıdır. Bu doğrultuda, yerel makamların, müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olan kişide görülen değişikliklerin büyük bir önem arz edip etmediğini ve cezanın infazı sırasında rehabilitasyon açısından herhangi bir gelişmenin söz konusu olup olmadığını değerlendirmeleri ve bu itibarla, tutukluluğun devam etmesinin, ceza ve cezaevi kavramlarına ilişkin meşru dayanaklarla artık desteklenip desteklenmediği konusunda bir inceleme yapmaları gerekmektedir.

Ancak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, ceza yargılaması ve hüküm... bağlamında Taraf Devletlere tanınması gereken takdir payını göz önünde bulundurarak, söz konusu incelemenin ne şekilde yapılacağını (idari veya adli) belirlemenin kendi görevi kapsamına girmediğine vurgu yapmaktadır. Aynı şekilde, incelemenin ne zaman yapılacağına da Mahkeme karar vermemektedir. Bununla birlikte, Mahkeme önündeki karşılaştırmalı ve uluslararası hukuki belgeler, müebbet hapis cezasına hükmedildikten sonra yirmi beş yıl

¹ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3.maddesi (işkence ve insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya ceza yasağı) şu şekildedir: "Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz."

geçmeden önce bir değerlendirmenin ve daha sonra yine periyodik olarak benzer değerlendirmelerin yapılmasını güvence altına alan özel bir mekanizmanın ilgili kurumlara rehberlik ettiğini net bir şekilde göstermektedir...

Buradan hareketle, iç hukukun böyle bir inceleme imkânına yer vermemesi durumunda, müebbet hapis cezasının, Sözleşme'nin 3. maddesinin standartlarına erişmesi söz konusu olmayacaktır.

... Ayrıca, ... müebbet hapis cezasına mahkum edilen bir kişi, cezasının başlangıcında, serbest bırakılma ihtimalinin oluşması için ne yapması gerektiği ve hangi koşullarda serbest bırakılabileceği, aynı zamanda, hapis cezası hakkındaki değerlendirmenin ne zaman yapılacağı veya yapılabileceği konularında bilgi alma hakkında sahiptir. Sonuç olarak, iç hukukta, müebbet hapis cezasının yeniden incelenmesi için herhangi bir mekanizma ya da ihtimalin bulunmaması halinde, sonraki aşamalara bakılmaksızın, müebbet hapis cezasına hükmedildiği anda Sözleşme'nin 3. maddesi ile bağdaşmazlık ortaya çıkmaktadır.” ([Vinter ve Diğerleri/Birleşik Krallık](#) (Büyük Daire), 9 Temmuz 2013, §§ 119-122).

Kafkaris/Kıbrıs

12 Şubat 2008 (Büyük Daire – karar)

Başvuran, üç kişiyi kasıtlı olarak öldürmekle itham edilmiş olup, kendisine müebbet hapis cezası verilmesinden ve devam eden tutukluluğundan şikâyetçi olmuştur. Başvuran bilhassa, mecburi müebbet hapis cezasının, azaltılamayacak bir hapis cezası teşkil ettiğini ileri sürmüştür. Başvuran ayrıca, tutukluluğunun, cezaevi yönetimi tarafından serbest bırakılması için öngörülen sürenin ötesine geçmek suretiyle devam etmesinin kanuna aykırı olduğunu ileri sürerek, bu durumun, kendisini uzun süre stres altında bıraktığını ve geleceği hakkında belirsizlik teşkil ettiğini iddia etmiştir.

Mevcut davada, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin **3. maddesinin ihlal edilmediğine** karar vermiştir. Tutukluluk süresinin uzunluğu bakımından Mahkeme, Kıbrıs'ta, müebbet hapis cezası infaz edilen hükümlülerin serbest bırakılma olasılığının düşük olmasına rağmen, bunun, Kıbrıs'taki müebbet hapis cezalarının azaltılamayacağı ya da serbest bırakılma ihtimalinin hiç olmadığı anlamına gelmediğini değerlendirmektedir. Aksine, bu tür cezalar, hukuken ve fiilen azaltılabilir niteliktedir. Daha önceki davalarda, mecburi müebbet hapis cezası infaz edilen bazı hükümlüler, Cumhurbaşkanının anayasal yetkisi kapsamında serbest bırakılmıştır. Yani, müebbet hapis cezasına mahkûm edilen hükümlüler, hapis

cezasının minimum süresinin bile infaz edilmesine gerek kalmaksızın, her an ilgili hükümlerden yararlanabilmişlerdir. Dolayısıyla, yürürlükteki usulün eksik yönlerine ve devam eden reformlara rağmen, başvuran, serbest bırakılma ihtimalinin tamamen yok olduğunu ve uzun olmasına rağmen devam eden tutukluluğunun insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele teşkil ettiğini iddia edemez.

Ayrıca bk. [Kafkaris /Kıbrıs](#) davasında verilen, 21 Haziran 2011 tarihli, kabul edilebilirlik hakkında karar (daha önceki bir davayla esas bakımından aynı olması nedeniyle, başvuru kabul edilemez olarak nitelendirilmiştir); [Lynch ve Whelan/İrlanda](#) davasında verilen, 18 Haziran 2013 tarihli, kabul edilebilirlik hakkında karar.

Garagin/İtalya

29 Nisan 2008 (Kabul edilebilirlik hakkında karar)

Başvuran, iki farklı İtalyan mahkemesi tarafından 1995 ve 1997 yıllarında, yirmi sekiz yıl ve otuz yıl hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Başvuran, cezası hakkında kısmi af çıkarılırsa, 2021 yılının Mart ayında veya daha erken bir tarihte serbest bırakılacağını umut etmiştir. Ancak, Roma yüksek Temyiz Mahkemesi, 2006 yılında, Temyiz Mahkemesinin ilgili içtihatlarını dayanak göstererek, başvuranın cezasının müebbet hapis cezasına dönüştürülmesine karar vermiştir.

Mahkeme, ilgili başvuruyu, açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle **kabul edilemez** olarak nitelendirmiştir. Mahkeme özellikle, İtalyan hukuk sisteminin, müebbet hapis cezasına mahkûm edilen bir kişinin daha hafif koşullarda tutulabilmesine veya erken tahliye edilmesine imkân sağladığını gözlemlemektedir. *Kafkaris/Kıbrıs* kararında (bk. yukarıda) öngörülen ilkelere atıfta bulunan Mahkeme, İtalya’da müebbet hapis cezalarının, hukuken ve fiilen düşürülebildiğini değerlendirmiştir. Dolayısıyla, başvuranın serbest bırakılma ihtimalinin olmaması ve tutukluluğunun, uzun süresi bakımından insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele teşkil etmesi söz konusu değildir. Bu nedenle, başvuranın müebbet hapis cezasına mahkûmiyeti, Sözleşme’nin 3. maddesi kapsamında bir değerlendirmenin yapılabilmesi için gerekli olan ciddiyet düzeyine ulaşmamıştır.

Streicher/Almanya

10 Şubat 2009 (Kabul edilebilirlik hakkında karar)

Meixner/Almanya

3 Kasım 2009 (Kabul edilebilirlik hakkında karar)

Başvuranlar, müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olup, cezalarının on beş senesi infaz edildikten sonra askıya alınmasını talep etmişlerdir. Yetkili mahkeme, başvuranların serbest

birakılmaları halinde tekrardan suç işleyebilecekleri yönünde yüksek bir ihtimalin mevcut olması sebebiyle, başvuranların talebini reddetmiştir.

Mahkeme, her iki başvuruyu da, açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle, **kabul edilemez** olarak nitelendirmiştir. Bu bağlamda Mahkeme, Alman hukukunda şartlı tahliye sisteminin bulunması ve dolayısıyla, başvuranların şartlı olarak serbest bırakılma talebinde bulunabilecekleri gerekçesiyle, başvuranların tekrardan serbest bırakılma umutlarının yok olduğundan bahsedilemeyeceğini değerlendirmiştir.

Léger/Fransa

30 Mart 2009 (Büyük Daire – kayıttan düşme kararı)

Başvuran, 1966 yılında müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olup, cezası hakkında minimum süre belirlenmemiştir. Başvuran bilhassa, 41 yılı aşkın süredir devam eden tutukluluğunun, ömür boyu hapis cezasına eşdeğer olduğunu ve bu bakımdan da insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele teşkil ettiğini ileri sürmüştür. Kendisine Ekim 2005'ten Ekim 2015'e kadar izin verilen başvuran, 2008 yılının Temmuz ayında vefat etmiştir.

Mahkeme, 11 Nisan 2006 tarihli Daire kararında, ikiye karşı beş oyla, Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir. Daire özellikle, başvuranın, cezası 15 sene infaz edildikten sonra, düzenli aralıklarla kendisine geçici izin verilmesi talebinde bulunabildiğini ve usuli güvencelerle koruma altına alındığını kaydederek, başvuranın, cezasının kısmi olarak hafifletilebileceğine dair tüm umutlarının yok olduğunu ve cezasının düşürülemez nitelikte olduğunu iddia edemeyeceğini değerlendirmiştir. Dolayısıyla, başvuranın uzun süren tutukluluğu, ne kadar uzun olursa olsun, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele teşkil etmemiştir.

Büyük Dairenin beş yargıçlı kurulu, 2006 yılının Eylül ayında, başvuranın, davasının Büyük Daireye gönderilmesi yönündeki talebini kabul etmiştir². Büyük Daire, 30 Mart 2009 tarihli kararında, başvuranın 18 Temmuz 2008 tarihinde evinde ölü bulunduğunu ve sonrasında onun

² Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 43. maddesi (Büyük Daireye gönderme) uyarınca, bir Daire kararının verildiği tarihten itibaren üç ay içinde ve istisnai durumlarda, dava taraflarından her biri davanın, 17 üyeden oluşan Büyük Daireye gönderilmesini isteyebilir. Bu durumda, Büyük Daire bünyesindeki, beş yargıçtan oluşan bir kurul, davada Sözleşme ve Protokolleri'nin yorumuna veya uygulanmasına ilişkin ya da genel nitelikte ciddi bir sorunun olup olmadığını değerlendirir ve böyle bir sorunun tespit edilmesi halinde Büyük Daire davayı karara bağlar. böyle bir durumun söz konusu olmaması halinde, Kurul talebi reddeder ve karar kesinleşir.

yerine yargılamaları takip etme talebinin, kendisinin başvuranın varisi ya da yakın akrabası olduğu veya meşru menfaatinin bulunduğu yönünde herhangi bir delil sunmayan bir şahıs tarafından yapıldığını kaydetmiştir. Söz konusu zamandaki ilgili iç kukun değiştiği ve Mahkeme önündeki diğer davalara konu benzer meselelerin çözüme kavuşturulduğu dikkate alındığında, Büyük Daire, insan hakları saygı ilkesinin, davanın incelenmesinin devam etmesini gerektirmediği kanaatine varmıştır. Bu nedenle Büyük Daire, Sözleşme'nin 37. maddesi uyarınca (başvuruları kayıttan düşürme), davanın **kayıttan düşürülmesine** karar vermiştir.

Iorgov (no. 2)/Bulgaristan

2 Eylül 2010 (Karar)

Başvuran, cinayet suçu nedeniyle 1990 yılında mahkûm edilmiş olup, başlangıçta hükmedilen ölüm cezası, 1999 yılında ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çevrilmiştir. Başvuran özellikle, erken tahliye ihtimalinin olmaması nedeniyle, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamelenin söz konusu olduğunu ileri sürmüştür.

Mahkeme, Sözleşme'nin **3. maddesinin ihlal edilmediğine** karar vermiştir. Kabul edilmelidir ki, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş olan başvuran, iç hukuk uyarınca, şartlı olarak tahliye edilememektedir. Zira şartlı tahliye, yalnızca süresi belli cezalara uygulanabilmektedir. Başvuranın cezasının, süresi belli bir cezaya çevrilebilmesi de söz konusu değildir. Ancak, iç hukukta, Başkan Yardımcısının af çıkarması veya cezayı hafifletmesi suretiyle, başvuranın cezasında düzenleme yapılması ve nihayetinde de serbest bırakılması ihtimali bulunmaktadır. Mahkeme ayrıca, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının *fiili olarak* azaltılamayan bir ceza olmadığını kaydetmiştir. Başvuranın davasında Mahkeme, başvuranın şikâyetini sunmuş olduğu 2002 yılının Ağustos ayında, başvuranın müebbet hapis cezasının yalnızca on üç senesinin infaz edildiğini gözlemlemiştir. Ayrıca, başvuran, başkanlık affı için başvuruda bulunmuştur, ancak başvurusu ilgili komite tarafından reddedilmiştir. Ne mevzuat ne de yetkili makamlar, başvuranın Başkan Yardımcısına yeni bir başvuruda bulunmasını engellemiştir. Dolayısıyla, başvuranın cezasının azaltılamayacağı, makul şüpheye yer bırakmaksızın ispatlanmamış ve başvuranın bir gün cezaevinden tahliye edileceği umudunun yok olması gerektiğine dair herhangi bir tespitte bulunulmamıştır.

Ayrıca bk. diğer kararlar arasında, **Todorov/Bulgaristan** ve **Simeonovi/Bulgaristan** davalarında verilen, 23 Ağustos 2011 tarihli, kabul edilebilirlik hakkında kararlar; 8 Kasım 2011 tarihli **Dimitrov ve Ribov/Bulgaristan** kararı; 24 Ocak 2012 tarihli **Iordan**

[Petrov/Bulgaristan](#) kararı ve [Kostov/Bulgaristan](#) davasında verilen, 14 Şubat 2012 tarihli, kabul edilebilirlik hakkında karar.

[Törköly/Macaristan](#)

5 Nisan 2011 (Kabul edilebilirlik hakkında karar)

Mevcut dava, 40 yılı infaz edilmeden önce şartlı tahliye uygulaması uygun görülmeyen bir müebbet hapis cezasına ilişkindir.

Mahkeme, başvuranın söz konusu hapis cezasının insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele teşkil ettiğine ilişkin **şikâyetinin** açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle, ilgili başvuruyu **kabul edilemez** olarak nitelendirmiştir. Başvuranın ancak 2044 yılında şartlı tahliyeye hak kazanacağını belirtilmesine rağmen, bu karara göre, başvuran 75 yaşına geldiğinde, geç de olsa serbest bırakılma ihtimali çok yüksektir. Ek olarak Mahkeme, başvuran için, mahkûm edildikten sonra daha erken bir tarihte bile başkanlık affı çıkarılabileceğini kaydetmiştir. Bu nedenle Mahkeme, davaya konu müebbet hapis cezasının *hukuken* ve *fiilen* düşürülebilir nitelikte olduğu sonucuna varmıştır.

[Vinter ve Diğerleri/Birleşik Krallık](#)

9 Temmuz 2013 (Büyük Daire - Karar)

İlgili davadaki üç başvuran, ömür boyu hapis cezasına mahkûm edilmiş olup, başvuranların, Adalet Bakanı takdir etmeden serbest bırakılmaları mümkün değildir. Adalet Bakanı ise yalnızca birtakım mazeret gerekçeleriyle (örneğin, ölümcül hastalık veya ciddi şekilde iş göremezlik durumlarında), başvuranların serbest bırakılmaları yönünde karar verebilmektedir. Başvuranlar, müebbet hapis cezasına mahkûm edilmelerinin, serbest bırakılacaklarına dair umutlarının olmaması nedeniyle, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele teşkil ettiğinden şikâyetçi olmuşlardır.

Büyük Daire, üç başvuran açısından da **Sözleşme'nin 3. maddesinin** koşullarının karşılanmadığını değerlendirerek, ilgili maddenin **ihlal edildiğine** karar vermiştir. Mahkeme, özellikle, müebbet hapis cezasının Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamına girebilmesi için azaltılabilir olması gerektiğini veya diğer bir deyişle, mahkûmun serbest bırakılması veya cezasın yeniden gözden geçirilmesi ihtimalinin bulunması gerektiğini değerlendirmiştir. Mahkeme, Avrupa hukukunda ve uluslararası hukukta, bu ilkelerin net bir şekilde desteklendiğini ve Sözleşme'ye Taraf Devletlerin çoğunda müebbet hapis cezalarının fiili olarak uygulanmadığını ve müebbet hapis cezalarının belirli bir süre sonra (genellikle 25

senesi infaz edildikten sonra) yeniden incelendiğini kaydetmiştir. Başvuranların davasında Mahkeme, Adalet Bakanının, ömür boyu hapis cezasına mahkûm edilmiş bir kişiyi serbest bırakma yetkisi ile ilgili olarak, iç hukukta net ifadelerin bulunmadığını gözlemlemiştir. Buna ek olarak, 2003 yılından önce, ömür boyu hapis cezasına mahkûm edilmiş olan bir şahsın cezası, 25 yıl sonra Bakan tarafından resen yeniden incelenmekteydi. Bu uygulamaya 2003 yılında son verilmiş olup, yerine herhangi bir inceleme mekanizması getirilmemiştir. Bu koşullarda Mahkeme, başvuranların ömür boyu hapis cezalarının Sözleşme ile bağdaştığına ikna olmamıştır. Ancak Mahkeme, mevcut davada ihlal tespit ederek, başvuranlara yakın zamanda serbest bırakılacakları yönünde bir umut verme niyetiyle hareket etmemiştir. Başvuranların serbest bırakılmalarının gerekip gerekmediği hususu, örneğin, başvuranların tutukluluklarının devamını gerektiren meşru cezai gerekçelerin halen geçerli olup olmadığına ve başvuranların tehlike gerekçelerinden ötürü tutukluluklarının devamının gerekli olup olmadığına bağlıdır. Bu meseleler mevcut davada tartışma konusu olmayıp, aynı şekilde Mahkeme önünde de herhangi bir tartışma konusu teşkil etmemektedir.

Öcalan/Türkiye (no.2)

18 Mart 2014 (Karar)

Başvuran, yasadışı bir örgüt olan PKK'nın (Kürdistan İşçi Partisi) lideri olup, başlıca, kendisi hakkında hükmedilen müebbet hapis cezasının azaltılamaz nitelikte olmasından ve İmralı Cezaevindeki (Bursa/Türkiye) tutukluluk koşullarından şikâyetçi olmuştur. 2002 yılının Ağustos ayında Türkiye'de barış sürecinde ölüm cezasının kaldırılmasının ardından, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi, başvuran aleyhinde verilmiş olan ölüm cezasını, 2002 yılının Ekim ayında müebbet cezasına çevirmiştir.

Mahkeme, başvuranın, şartlı olarak tahliye edilebilme imkânı söz konusu olmaksızın müebbet hapis cezasına mahkûm edilmesinin Sözleşme'nin **3. maddesini ihlal ettiğine** karar vermiştir. Bu bağlamda Mahkeme, müebbet hapis cezasının yeniden incelenmesi için bir mekanizmanın bulunmaması nedeniyle, başvurana verilmiş olan müebbet hapis cezasının, azaltılamaz nitelikte olduğunu ve bu nedenle de insanlık dışı muamele teşkil ettiğini değerlendirmiştir. Mahkeme özellikle, Devlete karşı işlediği bir suç nedeniyle ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm edilen başvuranın, durumu itibarıyla, cezası boyunca serbest bırakılma talebinde bulunmasının net olarak yasaklandığını gözlemlemiştir. Ayrıca, Türk hukukuna göre Cumhurbaşkanı'nın, yaşlı veya hasta olup müebbet hapis cezası infaz edilmekte olan bir kişinin serbest bırakılması emrini verebileceği doğru olmakla birlikte, bu husus, mazeret

gerekçelerine dayanılarak serbest bırakılma kapsamına girmekte olup, “serbest bırakılma ihtimali” kavramından farklıdır. Benzer şekilde, Türk yasama organının, düzenli olarak, genel veya kısmi af ile ilgili yasa çıkarmasına rağmen, Mahkemeye, başvuran hakkında da bu tür bir hükümet planının hazırlanma aşamasında olduğuna veya başvurana, serbest bırakılması yönünde bir ihtimal sunduklarına dair herhangi bir bilgi ibraz edilmemiştir.

Ayrıca bk. 15 Eylül 2015 tarihli [Kaytan/Türkiye](#) kararı.

László Magyar /Macaristan

20 Mayıs 2014 (Karar)

Başvuran, cinayet, hırsızlık ve başka birkaç fiilden suçlu bulunmuş olup, şartlı tahliye imkânı verilmeksizin müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Macaristan Anayasası’nda, cumhurbaşkanı özel affının öngörülmesine rağmen, 1999 yılında ömür boyu hapis cezası uygulamasının getirilmesinden itibaren, bu tür bir cezaya mahkûm edilmiş olan hiçbir hükümlü hakkında özel af çıkarılmamıştır. Başvuran, özellikle, şartlı tahliye imkânı verilmeksizin müebbet hapis cezasına mahkûm edilmesinin, cezasının azaltılamaz nitelikte olması bakımından insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele teşkil ettiğinden şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, başvuranın, şartlı tahliye imkânı verilmeksizin müebbet hapis cezasına mahkûm edilmesi bakımından, Sözleşme’nin **3. maddesinin ihlal edildiğine** karar vermiştir. Mahkeme özellikle, Macar hukukunda, müebbet hapis cezasına mahkûm edilen şahısların, hangi koşullarda serbest bırakılabilecekleri veya serbest bırakılmak için ne yapmaları gerektiği hususunda hükümlülere aktarılabilecek bilgilere yer verildiğine ikna olmamıştır. İlaveten, söz konusu hukuk kapsamında, hükümlülerin hayatlarındaki değişikliklerin ve rehabilitasyon bakımından kaydettikleri gelişmelerin uygun bir şekilde değerlendirilmesi konusu güvence altına alınmamıştır. Bu nedenle Mahkeme, başvurana verilen hapis cezasının azaltılabilir nitelikte olduğunun kabul edilemeyeceğine kanaat getirerek, bu bağlamda Sözleşme’nin 3. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Mahkeme ayrıca, mevcut davanın, benzer başvurulara sebebiyet verebilecek sistematik bir sorunu ortaya çıkardığına karar vermiştir. Bu nedenle Mahkeme, kararın uygun bir şekilde uygulanması bakımından, Macaristan’ı, Sözleşme’nin **46. maddesi** (bağlayıcı güç ve kararların icrası) uyarınca, her bir davada, devam eden tutukluluğun meşru gerekçelerle desteklenip desteklenmediği konusunda inceleme yapılmasını güvence altına almak ve ömür boyu hapis cezasına mahkûm edilen kişilerin hangi koşullarda serbest bırakılabilecekleri veya serbest bırakılmak için ne yapmaları gerektiği hususunda bir şeyler öngörebilmelerini sağlamak amacıyla, ömür boyu hapis

cezalarının yeniden değerlendirilmesi sistemiyle ilgili olarak bir reform yapmaya davet etmiştir. Mahkeme ayrıca, belirli cezalar için verilen hapis cezaları hakkında uygun süreyi belirlememe konusunda Devletlerin geniş bir takdir yetkisine (“takdir payı”) sahip olduğunu vurgulamıştır. Bu doğrultuda, müebbet hapis cezasının sonuç olarak tamamının infaz edilmesi, Sözleşme’nin 3. maddesine aykırılık teşkil etmemiştir. Dolayısıyla, ömür boyu hapis cezalarının yeniden değerlendirilmesi, ilgili mahkûmların serbest bırakılması ile sonuçlandırılmak zorunda değildir.

Harakchiev ve Tolumov/Bulgaristan

8 Temmuz 2014 (Karar)

Mevcut dava, 1998 yılının Aralık ayında Bulgaristan’da ölüm cezasının kaldırılmasının ardından uygulanmaya başlanan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına ve müebbet hapis cezasına mahkûm edilenlerin maruz kaldıkları katı tutukluluk rejimine ilişkindir. İki başvuranın da müebbet hapis cezaları infaz edilmekte olup, ilk başvuranın cezası ağırlaştırılmış, ikinci başvuranın cezası is hafifletilmiş müebbetdir. Her iki başvuran da, tutukluluk koşullarından ve etkili bir iç hukuk yolunun bulunmamasından şikâyetçi olmuştur. Ek olarak, birinci başvuran, kendisine verilen ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının insanlık dışı ve aşağılayıcı bir cezalandırma yöntemi olduğunu, zira bu cezanın, kendisinin asla rehabilite edilmeyeceği ve ömrünün geri kalanını cezaevinde geçireceği anlamına geldiğini ileri sürmüştür.

Mahkeme, birinci başvuranın ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının kesinleşmesiyle, cezasında herhangi bir indirimin söz konusu olmaması bakımından, Sözleşme’nin **3. maddesinin ihlal edildiğine** karar vermiştir. Ancak Mahkeme, müebbet hapis cezasına hükmedilmesinin kendi başına, Sözleşme’nin 3. maddesinde öngörülen insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı kuralına ters düşmediğini kabul etmekle birlikte, başvuranın cezasının kesinleştiği -2004 yılının Kasım ayı- tarihten itibaren 2012 yılının başına kadar, ağırlaştırılmış hapis cezasının insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele teşkil ettiğini, zira başvuranın ne serbest bırakılma ihtimalinin ne de cezasının yeniden değerlendirilme imkânının bulunduğunu ve bu nedenle de başvuranın rehabilitasyonunu veya kendi reformunu kısıtlayan tutukluluk koşullarının ve katı rejimin cezayı ağırlaştırdığını değerlendirmiştir. İlgili zamanda, başvuranın cezasının azaltılabilir nitelikte olmasını sağlayabilecek olan cumhurbaşkanı özel affi ve uygulanma biçimi, şeffaf olmayıp, resmi ve resmi olmayan güvencelerden yoksun kalmıştır. Ayrıca, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm

edilen bir kişinin cezasında herhangi bir düzenlemenin yapılabildiğine dair somut bir örnek bulunmamaktadır. Ayrıca, Sözleşme’de herhangi bir rehabilitasyon hakkı öngörülmemekle birlikte, devlet yetkililerinin, müebbet hapis cezasına mahkum edilen kişilere, uzak da olsa bir gün özgürlüklerine yeniden kavuşabilmeleri için şans vermeleri gerekmektedir. Bu şansın hakiki ve somut olarak nitelendirilebilmesi için, müebbet hapis cezasına mahkûm edilen kişilere, kendilerini ıslah edebilmeleri için uygun bir şans verilmelidir. Bu bağlamda, bir Devletin, müebbet hapis cezasına mahkûm edilmiş bir kişinin tutukluluk rejimi ve koşulları gibi konularda karar vermesi için geniş bir manevra alanı (“geniş takdir yetkisi”) bulunmasına rağmen, ilgili hususların, ilgilenilmesi gerekmeyen hususlar olduğu düşünülemez. Ancak Mahkeme, ihlal bulgusunun, başvuranın yakın zamanda serbest bırakılacağı şeklinde yorumlanmaması gerektiğine dikkat çekmektedir. Son olarak Mahkeme, 2012 yılında gerçekleştirilen reformların ardından, cumhurbaşkanlığı affının icra edilmiş biçimi netleştirilmiş olup, serbest bırakılma veya ceza indirimi ihtimalleri sunulmaya başlanmıştır. Bu nedenle, söz konusu zaman itibarıyla, başvuranların ağırlaştırılmış müebbet hapis cezaları, en azından resmi olarak azaltılabilir olarak nitelendirilebilmektedir³.

Ayrıca bk. 4 Kasım 2014 tarihli [Manolov/Bulgaristan](#) kararı.

Čačko/Slovakya

22 Temmuz 2014 (Karar)

Mevcut davada başvuran, şartlı tahliye imkânı olmaksızın kendisine verilen müebbet hapis cezasının insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele teşkil ettiğini, zira kendisinin, cumhurbaşkanının özel af çıkarmasına veya cezasında indirim yapılmasına ilişkin herhangi bir ihtimal göremediğini ileri sürmüştür. Başvuran ayrıca, ulusal hukuk ve uygulamalar kapsamında, kendisi aleyhinde hükmedilen müebbet hapis cezasının etkili bir adli incelemeye tabi tutulmadığını iddia etmiştir.

³ Bu davada Mahkeme ayrıca, her iki başvuran bakımından da, tutukluluk şekilleri ve koşulları nedeniyle, Sözleşme’nin **3. maddesinin**; etkili iç hukuk yollarının bulunmaması nedeniyle de Sözleşme’nin **13. maddesinin** (etkili başvuru hakkı) **ihlal edildiğine** hükmetmiştir. Ayrıca, Sözleşme’nin **46. maddesi** (bağlayıcı güç ve kararların icrası) uyarınca Mahkeme, Bulgaristan’ın bu kararı uygun bir şekilde uygulayabilmesi için, şartlı tahliye imkanı sağlanan veya sağlanmayan müebbet hapis cezası mahkumlarına uygulanan cezaevi rejimini düzenleyen yasal çerçeveye bağlamında, öncelikli olarak kanun vasıtasıyla, reforma gitmesi gerektiğini ve reforma konu hususun özellikle, müebbet hapis cezasına mahkum edilen tüm kişilere uygulanan fazla kısıtlayıcı cezaevi rejimi ve tecrit meselesi olduğunu değerlendirmiştir.

Mahkeme, Sözleşme'nin **3. maddesinin ihlal edilmediğine** karar vermiştir. Mahkeme özellikle, başvurularla aynı durumda ömür boyu hapis cezasına mahkûm edilen hükümlülerin, cezalarının yirmi beş yılı infaz edildikten sonra şartlı olarak tahliye edilmelerini mümkün kılan adli bir inceleme mekanizmasının 2010 yılının Ocak ayında –başvuran mahkûm edildikten ve 2008 yılının Ekim ayında Mahkemeye başvurduktan kısa süre sonra- uygulamaya konulduğunu ve bu sürecin önemli bir kısmında başvuranın ulusal mahkemeler nezdinde tazminat elde etme girişimlerini devam ettirdiğini kaydetmiştir. Mahkeme ayrıca, Sözleşme'nin **3. maddesi ile bağlantılı olarak**, Sözleşme'nin **13. maddesinin** de (etkili başvuru hakkı) **ihlal edilmediğine** karar vermiştir.

Bodein/Fransa

13 Kasım 2014 (Karar)

Mevcut dava özellikle, başvuranın mahkûm edildiği müebbet cezasında herhangi bir indirim ihtimalinin söz konusu olmamasına ilişkindir. Başvuran, cezasında herhangi bir indirim ihtimalinin veya serbest bırakılmasına yönelik bir tedbirin bulunmaması nedeniyle, cezasının Sözleşme'nin 3. maddesine ters düştüğünü iddia etmiştir.

Mahkeme özellikle, müebbet hapis cezasının, azaltılabilir olduğu hallerde veya diğer bir deyişle, mahkûma cezasının başında tüm şartların ve koşulların anlatılması gereken, cezasının yeniden değerlendirilme ihtimalinin söz konusu olduğu durumlarda, Sözleşme'nin 3. maddesi ile bağdaşabileceğine vurgu yapmıştır. Ek olarak, yeniden değerlendirmenin ne şekilde yapılacağı ve söz konusu değerlendirmenin yapılabilmesi için cezanın ne kadarının infaz edilmesi gerektiği sorusu, Devletin kendi takdir yetkisi dâhilindedir. Son olarak, müebbet hapis cezalarının, hükmedildikten sonra en geç 25 yıl sonra tekrardan değerlendirilmesini güvence altına alan bir mekanizmayla ilgili olarak, karşılaştırmalı ve uluslararası hukukta net bir eğilim söz konusudur. Mevcut davada Mahkeme, cezai adalet ve hüküm konularında Devletlere bırakılan manevra alanı (“takdir payı”) ışığında, Fransız hukukunun, müebbet hapis cezalarının yeniden incelenmesi için olanak tanıdığı ve bunun, başvurana verilen cezanın Sözleşme'nin 3. maddesinin amaçları doğrultusunda düşürülebilir nitelikte olduğunu değerlendirmek için yeterli olduğu kanaatine vararak, Sözleşme'nin **3. maddesinin ihlal edilmediğine** hükmetmiştir. Mahkeme, Fransız hukukunda, mahkûm edilen kişinin durumunun adli incelemesinin ve cezasındaki değişiklik ihtimalinin 30 yıllık tutukluluk sürecinden sonra gündeme getirileceğinin belirtildiğini kaydetmiştir. Mahkeme, bu tür bir inceleme kapsamında, mahkûmun tehlikelilik durumunun ve cezasının infazı sürecinde

tavırlarının ne yönde değiştiğinin değerlendirildiğini göz önünde bulundurarak, bu bağlamda, cezanın başlangıcından beri “serbest bırakılma ihtimalinin” olmadığından bahsedilemeyeceğini kaydetmiştir. Mevcut davada, başvuranın yargılama öncesi tutuklulukta geçirdiği süre düşüldüğünde, cezasının yeniden değerlendirilmesi için öngörülen zaman 2034’tür, diğer bir deyişle, ağır ceza mahkemesi müebbet hapis cezasına hükmettikten 26 sene sonradır. Bu durumda, başvuranın şartlı olarak tahliye edilme ihtimali mevcuttur.